

prikazi–recenzije

Reviews – Critiques

Marin Sopta, Vlatka Lemić i Marija Benić Penava (ur.), *Povijest hrvatske političke emigracije u 20. stoljeću: Zbornik radova s međunarodne konferencije Povijest hrvatske političke emigracije u 20. stoljeću*. Zagreb: Centar za istraživanje hrvatskog iseljeničtva, Hrvatska matica iseljenika, 2020, 282 str.

Povijest hrvatske političke emigracije u 20. stoljeću zbornik je radova istoimene međunarodne konferencije, koja je održana od 21. do 22. veljače 2019. u dvorani Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu. Međunarodni simpozij ostvaren je u organizaciji Centra za istraživanje hrvatskog iseljeničtva, koji od svojega osnutka kontinuirano organizira znanstvene i stručne skupove međunarodnoga karaktera, te objavljuje vrijedne publikacije iseljeničke problematike. Hrvatska matica iseljenika bila je suorganizator konferencije. Zbornik *Povijest hrvatske političke emigracije u 20. stoljeću* objavljen je godinu dana nakon održane konferencije, u lipnju 2020. u nakladi Centra za istraživanje hrvatskog iseljeničtva. Uz pozdravne riječi Marina Sopte, predsjednika Centra za istraživanje hrvatskog iseljeničtva, Mije Marića, ravnatelja Hrvatske matice iseljenika, Tomislava Markića, ravnatelja Ureda za dušobrižništvo Hrvata u inozemstvu, i Vlatke Vukelić, predstojnice Odsjeka za povijest Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu (str. 7–15), u prilogu je istaknuto kako je hrvatska politička emigracija, kroz političke stranke,

pokrete i istaknute pojedince u iseljeničtvu, imala važnu ulogu u društveno–političkim događajima (str. 5), čime je istaknuta važnost i tema zbornika. Na gotovo tristo stranica dvadeset i devet autora ostavilo je vrijedan doprinos u istraživanju hrvatske političke emigracije u izazovnom 20. stoljeću.

Zbornik započinje prilogom Jure Krište *Proces čišćenja memorije: emigrantska Hrvatska revija i historiografija* (str. 17–28), koji iznosi zanimljive podatke o napetom odnosu kulturno–političkoga časopisa *Hrvatska revija* i hrvatske historiografije u razdoblju od 1951. do 1991. godine. Tomislav Sunić u prilogu *Hrvatska kultur–politička emigracija; začetak i prva žrtva Domovinskog rata* (str. 29–36) naglašava ulogu časopisa *Nova Hrvatska* i *Hrvatska revija* u kulturno–političkoj borbi Hrvata u emigraciji. Također, analizirajući različite eseje, ističe važnost časopisa u legitimiranju neovisne Hrvatske 1991. godine. Danijel Jurković u prilogu *Hrvatska politička emigracija: nastanak, podjele, kontroverze* (str. 37–50) razmatra podjelu hrvatske emigracije, na izgled suprotne haesesovske, Mačekove i ustaške, odnosno Pavelićeve struje. Tijekom Prvoga svjetskoga rata posebnu važnost u komunikaciji među iseljenicima na području Južne Amerike imala je Jugoslavenska narodna obrana (JNO), organizacija političkoga pokreta koju je analizirala Marina Perić Kaselj u prilogu *Kako smo postali Jugoslaveni: o etničkim/nacionalnim identitetima Hrvata u Čileu i Argentini za vrijeme Prvog svjetskog rata* (str. 51–66). U prilogu *Hrvatsko domobranstvo u objema Amerikama kao sastavni dio Ustaško–domobranskog pokreta od 1931. godine do Drugog svjetskog rata* (str. 67–80) Mario Jareb temeljem arhivskoga gradiva analizirao je djelovanje političke organizacije Hrvatski domobran na prostoru Sjeverne i Južne Amerike. Marin Sopta u prilo-

gu *Hrvatska seljačka stranka i Hrvatski oslobodilački pokret od 1945. do 1990.* (str. 81–90) temeljem relevantne literature ukazao je na sliku hrvatske političke emigracije u razdoblju od završetka Drugoga svjetskoga rata do 1990. godine, analizirajući najutjecajnije hrvatske političke organizacije Hrvatsku seljačku stranku i Hrvatski oslobodilački pokret. U prilogu *Hrvatsko proljeće i hrvatska politička emigracija: međusobni odnosi i utjecaji, ujedinjenje i zajednička borba za Hrvatsku* (str. 91–100) Tomislav Đurasović uz pomoć svjedočanstva prikazao je odnos hrvatske emigracije i protagonista Hrvatskoga proljeća. Prilog Wolfyja Krašića *Akcije Hrvatskog narodnog vijeća u vrijeme bolesti i smrti Josipa Broza Tita* (str. 101–112) temeljem arhivskoga gradiva analizira djelovanje političke emigracije okupljene oko Hrvatskoga narodnoga vijeća (HNV) u razdoblju nakon smrti Josipa Broza Tita. Svjedočanstvo o teškim vremenima djelovanja hrvatske političke emigracije poslije gušenja Hrvatskoga proljeća 1972. iznosi Nikola Štedul u prilogu *Razlozima za osnivanje Hrvatskog državotvornog pokreta 1981. godine* (str. 113–118). Jedna od kontroverznih osoba koja je obilježila hrvatsku emigrantsku političku scenu bio je Krunoslav Draganović, svećenik koji je svojim djelovanjem bio na meti jugoslavenskim komunistima. Misterioznim povratkom iz iseljeničtva bavio se je Miro Akmadža u prilogu *Krunoslav Draganović — ‘trn u oku’ jugoslavenskom komunističkom režimu* (str. 119–132). Biografske crtice posvećene jednomu od najvećih istraživača problematike masovnoga iseljavanja Hrvata profesoru Georgeu Juri Prpiću u prilogu *Dr. George Juraj Prpić (1920. — 2009.): Povjesničar hrvatskog iseljeničtva u Americi* (str. 133–138) iznio je Ivan Miletić. Tanja Trošelj Miočević u prilogu *Bogdan Radica — diplomat, publicist i novinar* (str. 139–144) donosi

vrijedan uvid u život i djelovanje Bogdana Radice, osobe koja je obilježila hrvatsku emigracijsku političku scenu 20. stoljeća. Poseban naglasak stavljen je na političku i ideološku transformaciju Bogdana Radice proučavajući njegovu knjigu *Hrvatska 1945.* Marko Zadravec u prilogu *Dušobrižničko djelovanje Viliama Cecelja: Političke okolnosti Drugog svjetskog rata i poraća* (str. 145–146) opisuje humanitarno djelovanje svećenika Viliama Cecelje. U prilogima Jure Vujić *Revolucionarna strategija hrvatske političke emigracije u kontekstu hladnog rada: nedoumice, dileme oko legitimiteta nasilne borbe i pojmovno razbistravanje ‘terorističke’ paradigme* (str. 147–154) i Marin Knezović *Nasilje kao sredstvo političke borbe hrvatskih iseljenika početkom 20. st. očima Stjepana Radića i Stjepana Dojčića* (str. 155–164) analiziraju utjecaj i uporabu nasilja u postizanju političkih ciljeva. Bože Vukušić u prilogu *Hrvatsko revolucionarno bratstvo* (str. 165–181) iznosi podatke o jugoslavenskoj tajnoj službi poslije završetka Drugoga svjetskoga rata. U prilogu *Bruno Bušić, simbol hrvatskog otpora i žrtve* (str. 181–186) Anđelko Mijatović iznosi zanimljive podatke o životu i političkom djelovanju novinara Brune Bušića. Hrvatska politička emigracija tijekom 20. stoljeća bila je okupljena u nekoliko stranka, koje su temeljem arhivskoga gradiva detaljnije istražili Ivan Tepeš u prilogu *Vladko Maček ili Juraj Krnjević? Percepcija dvojice čelnika HSS-a u političkoj emigraciji od 1945. do 1965. godine* (str. 187–200) i Marko Paradžik *Hrvatska republikanska stranka od 1951. do 1991.* (str. 201–208). Raseljeni Hrvati svojim djelovanjem okupljali su se u zajednice kako bi sačuvali hrvatski identitet za buduće naraštaje. U prilogu *Hrvatski domobranski klub Hrvat iz Chicaga* (str. 209–213) Vlado Glavaš iznosi prikaz nogometne organizacije koju su osnovali hrvatski iseljenici u Chicagu.

Mislav Rubić u prilogu *Političko i kulturno djelovanje dr. Ante Cilige u iseljeništvu od 1945. do 1991.* (str. 213–214) analizira “prevrtljivo” djelovanje političara Ante Cilige poslije završetka Drugoga svjetskoga rata. Prilog *Političko i kulturno djelovanje prof. Marka Čovića u domovini i hrvatskom iseljeništvu* (str. 215–234) Krešimira Bušića iznosi političko djelovanje Marka Čovića, političkoga emigranta na prostoru Južne Amerike. Prilog pod naslovom *Mara Matočec i iseljenički HSS* (str. 235–242) Vlatka Smiljanića iznosi podatke o Mari Matočec istaknutoj aktivistkinji HSS–a. Domagoj Novosel u prilogu *Život i djelovanje Nikole Holjevca* (str. 243–249) prati životni put hrvatskoga emigranta Nikole Holjevca i njegove obitelji. U prilogu *Program emigrantskog časopisa Poruka slobodne Hrvatske* (str. 249–253) Gojko Borić i Jakov Žižić analiziraju sadržaj propagandnoga lista hrvatske političke emigracije *Poruka slobodne Hrvatske*. Maja Grdić u prilogu *Jugoslavenski odbor* (str. 253–260) donosi kratki uvid u djelovanje Jugoslavenskoga odbora, organizacije koja je tijekom Prvoga svjetskoga rata okupljala izbjegle južnoslavenske političare iz ratno pogođene Austro–Ugarske. U prilogu *Hrvatski komitet 1919.–1921.* (str. 261–268.) Mateo Bunoza analizira stav Hrvatskoga komiteta protiv pripajanja Hrvatske u državu južnoslavenskih naroda. Migracijski kontinuitet prema zemlji daleke Australije bio je popularan među Hrvatima prije i poslije Drugoga svjetskoga rata. Političku i ideološku podijeljenost Hrvata u Australiji istražio je Ante Kožul u prilogu *Hrvatsko iseljništvo u Australiji 1970–ih* (str. 269–276). Posljednji prilog zbornika *Na tragu dr. Luja Tončić – Sorinja* (str. 277–281) Stjepana Šuleka bavi se prikazom austrijskoga političara Luja Tončića – Sorinje.

Zaključno, zbornik *Hrvatska politička emigracija u 20. stoljeću* ostavio

je dragocjen trag u hrvatskoj historiografiji, u kojoj pojedine teme iz povijesti hrvatske političke emigracije nisu dovoljno istražene. Bogat sadržajem i hvalevrijednim spoznajama ostvarena je svrha zbornika istaknuta na samom početku. Brojni autori svojim interdisciplinarnim istraživanjima i znanjem razotkrili su djelić bogate povijesti hrvatske emigracije te ostavili poticaj novim istraživanjima povijesti hrvatskoga iseljništva.

Anja Vlašić

Martin Maier, *Pedro Arrupe: svjedok i prorok*. Zagreb: Isusovačka služba za izbjeglice, 2021, 114 str.

Isusovačka služba za izbjeglice (Jesuit Refugee Service, JRS) u prethodnom je razdoblju proslavila dvije okrugle godišnjice važne za njezin identitet i poslanje. To su četrdeset godina od osnutka te međunarodne organizacije 1980. godine i trideset godina od smrti njezina utemeljitelja p. Pedra Arrupea 1991. godine. Prigoda je to bila za ponovno otkrivanje izvornih impulsa koji su formirali JRS kao jednu netipičnu humanitarnu organizaciju, jer pomoć izbjeglicama pruža kroz isusovački način postupanja. A taj način postupanja utjelovio je na jedan od najdojmljivijih načina upravo p. Pedro Arrupe, kojega su nazivali i “drugi Ignacije Loyolski”. To su sve, dakle, razlozi za objavljivanje hrvatskoga prijevoda Arrupeove biografije, koju je napisao njemački isusovac p. Martin Maier, a na hrvatski preveo p. Petar Galauner, koji je s Arrupeom blisko surađivao u Rimu.

Bogat životni put toga Baska u knjizi je opisan na pristupačan i dinamičan način. Više no samu faktografiju, Maier nam otkriva smjernice koje su vodile Arrupeov život, te načela koja je živio i promicao. U tom je smislu knjiga podijeljena na šest poglavlja: životni put,